

Miroslav Kelemen

Trestné činy proti brannosti v kontexte odopretia výkonu mimoriadnej služby a dobrovoľnej vojenskej služby

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 28, 136-143

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KULTURA BEZPIECZEŃSTWA
NAUKA – PRAKTYKA – REFLEKSJE
NR 28, 2017 (136–143)
DOI 10.24356/KB/28/6

TRESTNÉ ČINY PROTI BRANNOSTI
V KONTEXTE ODOPRETIA VÝKONU
MIMORIADNEJ SLUŽBY A DOBROVOĽNEJ
VOJENSKEJ SLUŽBY

CRIMINAL ACTS AGAINST THE
STATE'S DEFENCE IN THE CONTEXT
OF THE EXTRAORDINARY SERVICE
AND VOLUNTARY MILITARY SERVICE

MIROSLAV KELEMEN
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta

ABSTRACT

Security and law practice in Slovakia is confronted with the phenomenon of rejecting the performance of extraordinary service on the one hand and the potential of performing a voluntary military service. Practical implementation of the Arbitration Obligation stipulated in Act no. 570/2005 Z.z. about the new obligations in the wording of later regulations gets new impulses. The identification of these aspects as an object of investigation creates a perspective platform for a comprehensive assessment (identification, analysis and evaluation) of named phenomena that can help to protect the state's interest in the exercise of state authority, in particular for the maintenance of peace, security and defense of the state and to prevent the illegal conduct of citizens, Against civilian service, against service in the armed forces, and against the defense of the homeland.

Keywords: Security, criminal law, protected interests of state

ABSTRAKT

Bezpečnostná a právna prax na Slovensku je konfrontovaná fenoménom odopretia výkonu mimoriadnej služby na jednej strane a potenciálom výkonu dobrovoľnej vojenskej služby. Praktická realizácia brannej povinnosti upravenej v zákone č. 570/2005 Z.z. o brannej povinnosti v znení neskorších predpisov dostáva nové impulzy. Identifikácia týchto aspektov ako objektu skúmania vytvára perspektívnu platformu komplexného posúdenia (identifikácie, analýzy a hodnotenia) menovaných javov, ktoré môžu napomôcť chrániť záujem štátu pri výkone štátnej moci najmä pre zachovanie mieru, bezpečnosti a obrany štátu, ako aj zabránenie protiprávneho konania občanov primárne proti brannosti, proti civilnej službe, proti službe v ozbrojených silách, a proti obrane vlasti.

Kľúčové slová: Bezpečnosť, trestné právo, chránené záujmy štátu

Úvod

Východiskom pre systematický postup skúmania problematiky sú chránené záujmy štátu. Na základe definovania bezpečnosti štátu v Ústavnom zákone č. 227/2002 Z.z. môžeme *identifikovať nasledovné chránené záujmy*: zaistenie zvrchovanosti, územnej celistvosti a nedotknuteľnosti hraníc štátu; ochranu životov a zdravia osôb; ochranu majetku; ochranu základných ľudských práv a slobôd, ochranu ekonomických záujmov a životného prostredia.

Chránené záujmy štátu predstavujú strategický objekt pre vedy skúmajúce realitu cez jedinečné výskumné priestory, ktoré sú charakterizované vybranými predmetmi výskumu a aplikáciou relevantných teoreticko-metodologických prístupov pre skúmanie v odbore.¹

Základným bezpečnostným záujmom štátu je najmä zachovanie mieru a bezpečnosti štátu. *Obrana vlasti je pritom prvoradou povinnosťou každého občana Slovenskej republiky*, pre naplnenie ktorej hľadajú niektorí občania rozdielne riešenia.

IDENTIFIKÁCIA SKÚMANÝCH PROBLÉMOV

Naše ozbrojené sily plnia úlohy individuálnej a kolektívnej bezpečnosti, v súlade so zahraničnými bezpečnostnými záväzkami štátu. Na kolektívnej bezpečnosti sa okrem našich a spojeneckých ozbrojených síl podieľajú

¹ Téma článku bola prvýkrát publikovaná Kelemen M. na <https://dennikn.sk/blog/od-odmietnutia-k-prijatiu-dobrovolnej-vojenskej-sluzby/>

v prípade krízových situácií podieľajú aj občania jednotlivých štátov na základe všeobecnej brannej povinnosti. Ustálená prax potvrdzuje skutočnosť v súlade s čl. 25 Ústavy Slovenskej republiky, že nemožno nikoho nútiť, aby vykonával službu v našich ozbrojených silách v čase mieru, ak je to v rozpore s jeho svedomím a náboženským presvedčením. Na Slovensku nahradila inštitút všeobecnej brannej povinnosti prípravná štátna služba, počas ktorej sa profesionálni vojaci pripravujú na vykonávanie dočasnej alebo stálej štátnej služby, alebo krátkodobej štátnej služby. Každý štátny občan Slovenskej republiky, ktorému vznikla branná povinnosť a je zaradený do národnej registrácie, je tzv. registrovaným občanom na zabezpečenie dôležitého záujmu bezpečnosti a obrany štátu. V uvedenej oblasti boli identifikované dva praktické problémy: odopretie výkonu mimoriadnej služby a na druhej strane záujem občanov o výkon dobrovoľnej vojenskej služby.

METÓDY SKÚMANIA VYBRANÝCH TÉM

V rámci skúmania vybraných tém brannej povinnosti občanov využijeme metódu obsahovej analýzy javu, jeho komparáciu s bezpečnostno-právnou praxou, metódu dedukcie a syntézy poznatkov pre formuláciu komentára k vybraným témam v „kontexte špecifického metodologického prístupu bezpečnostno-právneho skúmania javu.“²

VSTUPNÁ ANALÝZA – KOMENTÁR K VYBRANÝM TÉMAM V RÁMCI AKADEMICKEJ DISKUSIE

Kvalitatívnou zmenou v problematike bolo zrušenie povinnej základnej vojenskej služby, zákonom č. 570/2005 Z.z. o brannej povinnosti, ktorú nahradila existencia profesionálnej vojenskej služby. Zmenou ústavného zákona č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 344/2015 Z.z., ktorým sa mení ústavný zákon č. 227/2002 Z.z. sa ozbrojené sily Slovenskej republiky rozširujú o vojakov dobrovoľnej vojenskej služby a súčasne sa novým spôsobom upravuje príprava na výkon mimoriadnej služby a použitie vojakov v zálohe zaradených do aktívnych záloh.

² M. Kelemen, *Špecifické metodologické prístupy k vedeckým problémom ochrany osôb* [In:] *Trestné právo, kriminalistika, bezpečnostné vedy a forenzné disciplíny v kontexte kontroly kriminality. Pocta Viktorovi Poradovi k 70. narodeninám.* [Monografia]. Celostátna konferencia s medzinárodnou účasťou 22.9.2013, Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy. Ivor Jaroslav et al. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o: Plzeň, 2013. s. 18 ISBN 978-80-7380-440-4

Zákonom č. 106/2011 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 570/2005 Z.z. o brannej povinnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 569/2005 Z.z. o alternatívnej službe v čase vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov, vojak v zálohe zaradený do aktívnych záloh vykonáva odbornú prípravu v stanovenom rozsahu.

Trestnoprávna ochrana záujmov štátu je riešená právnou úpravou v Dsiatej hlave osobitnej časti Trestného zákona (TZ):

- diel: *Trestné činy proti brannosti* (§379 – 381 TZ),
- diel: *Trestné činy proti civilnej službe* (§382 – 385 TZ),
- diel: *Trestné činy proti službe v ozbrojených silách* (§ 386 – 389 TZ),
- diel: *Trestné činy proti obrane vlasti* (§ 390 – 392 TZ)³.

Druhovým (skupinovým) *objektom* trestných činov proti brannosti je ochrana riadneho a zodpovedného plnenia úloh vyplývajúcich z plnenia brannej povinnosti alebo iných povinností súvisiacich s brannosťou alebo obranou štátu (vlasti).

Objektívna stránka týchto trestných činov spočíva v rôznorodých útokoch zameraných na marenie spôsobilosti na službu, neplnenie odvodovej povinnosti a machinácie v súvislosti s plnením brannej povinnosti alebo iných povinností na obranu štátu.

Subjektom týchto trestných činov je osoba, ktorá si neplní odvodovú povinnosť alebo ju obchádza, alebo osoba vykonávajúce činnosti a machinácie v súvislosti s plnením brannej povinnosti alebo v súvislosti s obranou štátu (špeciálny subjekt), alebo ktokoľvek, kto takejto osobe napomáha v uvedenom protiprávnom konaní (všeobecný subjekt).

Z hľadiska *subjektívnej stránky* sa pri všetkých trestných činoch vyžaduje úmyselné zavinenie.⁴

V kontexte právneho poriadku sme vnímali prvú vlnu ako „informačné cunami“ v médiách s miernou panikou, v podobe približne 12 000 žiadostí mladých mužov, ktoré doručili štátnym orgánom, z dôvodu odmietnutia vojenskej služby.⁵

³ D. Mašľanyová A kol., *Trestné právo hmotné: Všeobecná a osobitná časť*, Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o., s. 512. ISBN 978-80-7380-618-7

⁴ D. Mašľanyová A kol., *Trestné právo hmotné: Všeobecná a osobitná časť*, Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o., s. 513. ISBN 978-80-7380-618-7

⁵ <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/345399-tisicky-slovenskych-muzov-sa-obratili-na-urady-nechcu-bojovat/>

Druhé „informačné cunami“, ktoré nás neprijemne prekvapuje, že v lesoch na území štátu absolvuje pravidelný „polovojenský“ výcvik niekoľko stoviek mládencov, ktorých naopak láka vojenstvo a ďalšie rôzne pohnútky... Hlavnú iniciatívu ale prevzali „extrémisticky orientované“ zoskupenia.

Tretie „informačné cunami“ nám pripomenie alternatívu v podobe dobrovoľnej vojenskej služby, ako zdroja aktívnych záloh ozbrojených síl.

Vyrodí sa veľa otázok u osôb s poznaním vojenskej služby ale aj s „modrou knižkou“... V čom je podstata, v čom sa podobajú, v čom sú rozdiely a aký majú potenciál? Ako sa to dá využiť pre zaistenie bezpečnosti štátu a bezpečie občana, alebo naopak je v nich skryté bezpečnostné riziko?

Čo sme si mohli prečítať ako prvé v súvislosti s odmietnutím vojenskej služby bolo, že v januári sa množstvo mužov obrátilo na okresné úrady, aby odopreli výkon mimoriadnej služby. Odvolali sa na svoje svedomie či náboženské vyznanie. Úrady ich žiadosti stále vybavujú, výsledné čísla preto ešte nie sú známe. Títo muži by nedržali zbraň, ale pomáhali by pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti alebo civilnej ochrane obyvateľstva. Elektronickými médiami podporená panika pred vyslaním bojovať na východ Ukrajiny proti iným Slovanom a pod. zachvátila časť mužskej populácie, ktorá spadá pod proces mobilizácie. Podľa platnej a účinnej právnej úpravy sa odvody uskutočňujú len v čase vojny a vojnového stavu. Odoprieť výkon mimoriadnej služby však možno iba v čase bezpečnosti, v priebehu roku, v ktorom osobe vznikla branná povinnosť a v ďalších rokoch v priebehu mesiaca január, a to až do zániku brannej povinnosti. Preto mesiac január...

Treba poznamenať, že občania využili svoje právo v súlade so zákonom. Ohrozuje to ale bezpečnosť štátu? Podľa vyjadrenia Ministerstva obrany SR „V súčasnosti evidujeme približne 570-tisíc vojakov v zálohe, ku ktorým patria bývalí profesionálni vojaci či vojaci, ktorí vykonali základnú vojenskú službu. Takisto máme vyše 400-tisíc registrovaných občanov, ktorí by boli odvedení v čase vojny alebo vojnového stavu.“. Odpoveď na zaistenie obrany štátu ale musíme hľadať v kolektívnej bezpečnosti. Nemáme potenciál na samostatné, komplexné obranné riešenia. V prípade krízových situácií vojenského charakteru je potreba každého schopného a ochotného človeka, ale odmietnutie vojenskej služby nemôžeme hodnotiť ako bezpečnostné riziko pre štát. Nesmieme zabúdať aj na možnosť dobrovoľnej brannej povinnosti.

Druhý informačný balík, že v lesoch na území štátu absolvuje pravidelný „polovojenský“ výcvik niekoľko stoviek mládencov, ktorých naopak láka vojenstvo a ďalšie rôzne pohnútky, nás nútia sa nad tým vážne sa zamyslieť. Podobnosť čisto náhodná s ozbrojenými silami v osobách v maskovaných

odevch, so zbraňami, s hodnosťami, imitovanou vojenskou štruktúrou, taktikou a subordináciou v jednotke. Potiaľ to je na hranici zákona. V spojení s ideologickým vplyvám na príslušníkov jednotiek s protispoločenským charakterom, porušovaním základných ľudských práv a slobôd, budú predstavovať bezpečnostné riziko. Štát ale má príležitosť až povinnosť oslovit túto časť populácie, ponúknuť im vhodnú alternatívu, ktorá naplní ich očakávania v oblasti záujmu o vojenstvo a vlastenectvo. Svojou ponukou musí štát vytlačiť radikálne a extrémistické skupiny z bezprostrednej blízkosti a vplyvu na mládež. Bezpečnostný potenciál bude znásobený spoločenským významom tejto úlohy štátu.

Tretí informačný balík vnímame ako verejnú diskusiu o realizácii dobrovoľnej vojenskej služby až po zákonnú normu prípravy v rámci rezortu obrany. Po zrušení povinnej vojenskej služby sa s odstupom času prejavuje záujem občanov o absolvovanie vojenského výcviku a účasť v aktívnych zálohách ozbrojených síl. Vybrané pozície (vojenské odbornosti) v jednotlivých silách ozbrojených síl SR majú potenciál pre uvedenú kategóriu personálu na vojenské účely, s dôrazom na nasadenie v krízových situáciách nevojenského charakteru (povodne, zosuvy pôdy, evakuácia, požiar, škody a ohrozenie životov, zdravia a majetku veľkého rozsahu a pod.). Verím, že záujem o dobrovoľnú vojenskú službu podporia aj ďalšie motivačné faktory zo strany štátu.

11 týždňový vojenský výcvik s priebežným udržiavacím výcvikom vojakov vo vojenských útvaroch a priestoroch môže priniesť aj iné praktické ovocie. Ročne prijímú ozbrojené sily asi 630 nových príslušníkov. V prípade, že by sme obmedzili prijatie max. na 50% súčasného stavu, mohli by sme finančné prostriedky, výstroj a výzbroj plánovanú pre profesionálnych vojakov využiť na kvalifikovanú prípravu príslušníkov aktívnych záloh ozbrojených síl SR (dobrovoľnej vojenskej služby). Objem finančných prostriedkov na platy, odvody, výstroj a výzbroj takýchto vojakov by sa využili v prospech samosprávy obcí, ktoré by vedeli realizovať výber personálu pre obecnú/mestskú políciu. Zásadne len z vojakov dobrovoľnej vojenskej služby. Výrazne by sa posilnila preventívna zložka pre udržiavanie a zisťovanie vnútorného poriadku a zákonnosti na miestnej a regionálnej úrovni. Primárne by sa začalo v miestach zvýšenej kriminality a prítomnosti neprispôsobivého obyvateľstva. Vybraní jednotlivci by mohli absolvovať aj kurz pre získanie preukazu odbornej spôsobilosti typu „S“ (pre strážnu službu), čím by sa podporila ich teoretická odborná príprava. Časť mužov, ako mestských/obecných policajtov by získala dočasné alebo trvalé

zamestnanie aj v „hladových dolinách“ a pod. Ďalšie finančné náklady by neboli potrebné. Tie sú v štátnom rozpočte už naplánované. Zníženia počtu novoprijímaných príslušníkov do ozbrojených síl SR by sme sa nemuseli báť. Optimalizáciou štruktúr a už realizovaným predĺžením doby výkonu vojenskej služby profesionálnych vojakov je to zvládnuteľné. Keď bude vôľa, cesta sa črtá...

I to je jedna alternatíva, v prospech posilnenia bezpečnosti štátu a bezpečia občana. V súčasnosti máme na Slovensku prvé skúsenosti z výcviku cca 150 dobrovoľných vojakov. Účelom zákona č. 315/2015 Z.z. o dobrovoľnej vojenskej príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov je vytvárať právne prostredie, v ktorom sa občanom umožní absolvovať vojenský výcvik a v rámci dobrovoľnej vojenskej prípravy sa tak už v stave bezpečnosti pripraviť na prípadnú obranu Slovenskej republiky.

Občania Slovenskej republiky považujú dobrovoľnú vojenskú prípravu za významnú formu prípravy obyvateľstva na obranu vlasti. Vyplývalo to z výskumu verejnej mienky, ktorý sa uskutočnil na prelome októbra a novembra minulého roka na reprezentatívnej vzorke 1247 respondentov. Až 72,4 % opýtaných považuje za dôležité, aby táto forma dobrovoľného vojenského výcviku občanov pokračovala aj v budúcnosti.⁶

ZÁVER

Boj s dezinformáciami v digitálnom priestore sa nevyhol ani problematike výkonu mimoriadnej služby na Slovensku. Elektronickými médiami podporená „panika“ najmä pred vyslaním bojovať na východ Ukrajiny proti iným Slovanom a pod. zachvátila časť mužskej populácie, ktorá spadá pod proces mobilizácie. Reakcia nedala na seba dlho čakať a štátne orgány boli „zaplavené“ žiadosťami mladých mužov, aby odopreli výkon mimoriadnej služby. Je viac než žiaduce, aby štát prehodnotil moderné nástroje brannej výchovy obyvateľstva, ktoré by objasňovali tematiku brannej povinnosti občanov Slovenskej republiky a obrany vlasti, ako aj protiprávnosť konania proti týmto dôležitým bezpečnostným záujmom štátu chránených zákonom. Štát má príležitosť až povinnosť osloviť časť populácie, ponúknuť im vhodnú alternatívu, ktorá naplní ich očakávania v oblasti záujmu o vojenstvo a vlastenectvo. Svojou ponukou musí štát vytlačiť najmä radikálne a extrémistické skupiny z bezprostrednej blízkosti a vplyvu na mládež.

⁶ <http://www.mosr.sk/39389-sk/minister-gajdos-uviedol-v-plene-nr-sr-novelu-zakona-o-dobrovolnej-vojenskej-priprave/>

Takouto alternatívou je aj možnosť dobrovoľnej vojenskej služby občanov Slovenskej republiky, pre prípravu občanov k základnej povinnosti brániť svoju vlasť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. Kelemen M. <https://dennikn.sk/blog/od-odmietnutia-k-prijatiu-dobrovolnej-vojenskej-sluzby/>
2. <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/345399-tisicky-slovenskych-muzov-sa-obratili-na-urady-nechcu-bojovat/>
3. Kelemen M., Špecifické metodologické prístupy k vedeckým problémom ochrany osôb, [In:] *Trestné právo, kriminalistika, bezpečnostné vedy a forenzné disciplíny v kontexte kontroly kriminality. Pocta Viktorovi Poradovi k 70. narodeninám.* [Monografia]. Celoštátna konferencia s medzinárodnou účasťou 22.9.2013, Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy. Ivor Jaroslav et al. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o: Plzeň, 2013. s. 18 ISBN 978-80-7380-440-4
4. Mašľanyová D. A kol., *Trestné právo hmotné: Všeobecná a osobitná časť*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., s. 512. ISBN 978-80-7380-618-7
5. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
6. Ústavný zákon č. 227/2002 Z.z. Ústavný zákon o bezpečnosti štátu
7. Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov